

УДК 821.161

Ельвіра Русланівна ЄЛІСОВА,

курсант групи Ф2-101 ХНУВС

Науковий керівник: доцент кафедри українознавства

факультету № 2 ХНУВС кандидат філологічних наук, доцент Перцева В. А.

МИКОЛА ГОГОЛЬ ПРО ДУХОВНІСТЬ ЯК МЕНТАЛЬНУ РИСУ УКРАЇНЦІВ

З огляду на нагальні завдання розвитку української культури, особливо актуальним є сьогодні звернення до творчої спадщини вітчизняних мислителів минулого. Саме таким доробком і є творча спадщина М.Гоголя, який переймався питаннями, що хвилюють людство дотепер: проблемами моральності, віри, відносин особистості й суспільства. Світогляд Миколи Гоголя був глибоко релігійним і не змінювалося протягом усього творчого шляху. Гоголь ніколи не поділяв ідейних настанов, згідно з якими людина за своєю природою добра, а зло полягає в суспільних відносинах, що призводять до розпусти і бездуховності. У п'єсі Євгенія Шварца «Дракон» Архіваріус повчає Ланцелота: «В кожній людині живе Дракон – це всі негативні риси особистості: слабкість, пасивність, бездуховність». У кожному з нас, на думку Гоголя, живе такий «дракон» і саме він раз за разом народжує зрадників, брехунів, злочинців, мізантропів. Будь-яка зміна зовнішніх форм життя не в змозі знищити «дракона», який уособлює зло, тому що причиною його є бездуховність людини. Гоголь дав цьому джерелу назву «вульгарність вульгарної людини». Такого поняття немає в європейських мовах. Його ввів вперше вжиток Гоголь. Який сенс він вкладав у нього?

«Вульгарною» є людина, яка втратила душу, перетворилася на плотську істоту, що загрузла у багні життєвих дрібниць. Сенс її існування зводиться до споживання матеріальних благ, які тягнуть людську душу вниз – до пустих розваг, хитрощів, брехні. Гоголь погоджувався з думкою, що найважливішою складовою менталітету українців є духовність. Це поняття означає, що в «житті людини, в її світогляді, основну рушійну роль відіграють не розумові сили людини, а скоріш її емоції і почуття. Духовність проявляється в емоційності, ліризмі, сентиментальності, чуттєвості, любові до природи. Тому, вважав Гоголь, будь-які зміни в суспільстві треба починати з виховання людської душі. Гоголь всією своєю творчістю намагався достукатися до кожної людської душі, відкрити перед читачами шлях в прекрасний світ духовної досконалості людини. У всіх творах Гоголя є «високе», що живе або згасає в людській душі; і людина поєднує в собі це «високе» і «низьке».

Через своїх героїв, які в певному сенсі позбавлені власної здатності самовираження, Гоголь втілює свої погляди. Незважаючи на значні відмінності, всі гоголівські герої мають дуже багато спільного. Вони позбавлені індивідуальності, власного внутрішнього життя. Джерелом бездуховності і безсердечності письменник вважав міщанську мораль, яку він розумів як систему «перевернутих» цінностей, що лише імітують добро. Керуючись нею, людина втілює в життя не ідеали добра, а його фальсифікат. Міщанський тип особистості, є основною рисою багатьох гоголівських персонажів, наприклад, майора Ковальова, Поприщина, Башмачкіна. Справжня духовність людини розумілася Гоголем як щиросердне і добровільне служіння людям, як творче самовиховання та моральне самовдосконалення. Духовність же, як компонент ментальності, має глибокі корені – у народних традиціях, мові, звичаях.

Варто зазначити, що погляди М.Гоголя надзвичайно колоритні і часто виражені на рівні поєднання почуттів та особистих вражень. Саме це надає їм особливої, наголошуючи на любові митця до української народної творчості, в якій концентрація чуттєвих образів, і «сердечних» компонентів є домінуючою. «Є речі, – писав Гоголь, – яких ми не можемо збагнути нашим нікчемним розумом, але які можемо відчувати глибиною нашої душі, сльозами й молитвами». Цей вислів підтверджує, що Гоголь, наслідуючи ідеї Г.Сковороди, називає духовність глибоким джерелом пізнання.

Одержано 17.04.2018

УДК 008

Наталія Іванівна БОЖКО,

курсант групи Ф2-101 ХНУВС

Науковий керівник: доцент кафедри українознавства

факультету № 2 ХНУВС кандидат філологічних наук, доцент Перцева В. А.

КУЛЬТ ГОСТИННОСТІ ЯК ОДИН ІЗ ЧИННИКІВ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Українська гостинність представляє собою багатовікову традицію. Саме у сучасних умовах обрана тема набуває актуальності тому, що гостинність розглядається не тільки як джерело вивчення побуту нашого народу, а й вияв гуманізму, міжкультурної комунікації та взаєморозуміння.

У сучасних умовах, коли люди все частіше почали відчувати всю згубність моральної деградації суспільства, корисно звернутися до досвіду предків, до своїх культурних витоків. Наше залучення до культурних цінностей починається з традицій української гостинності.

Гостинність має історичний характер, тобто вона виникла не відразу, а поступово формувалась у процесі розвитку народу, отже, несе на собі більш чи менш виразні сліди етапів цього становлення. Ще київський князь Володимир Мономахом у своєму «Повчанні дітям» зазначав: «Найбільше шануйте гостя, звідки б він до вас не прийшов,... бо він, мандруючи далі, прославить вас у всіх землях доброю чи злою людиною». В українській культурі гостинність традиційно формувалася на підставі християнських принципів милосердя і добра. Так, Біблійна енциклопедія визначає гостинність як «щедрість душі людини, поєднання благородства і поваги до людей».

З давніх часів українці гостя приймали щедро, обов'язково припрошуючи сідати, що пов'язано з різними прикметами. Пригощаючи, казали: «Чим багаті, тим і раді», «Що хата має, тим і приймає». Вважалося непристойним дізнаватися у

гостя про мету його приходу. Традиції гостювання суворо регламентувалися. Так, засуджувалось гостювання під час польових робіт та в будні дні; гість повинен був обов'язково переступити поріг хати, виявляючи глибоку повагу до предків, які за повір'ям, мешкали саме під порогом. Гостинність – це в певному сенсі загальна налаштованість щодо іншої людини, яка формується під впливом багатьох чинників. Гостинність кожного народу неповторна за своєю сутністю і набуває різних форм, оскільки, де б вона не формувалася, завжди відображала думки і почуття людини. Саме тому українська гостинність, хоч і має, з одного боку, глибинні витоки спільні для всіх слов'ян, але з іншого – вирізнялась особливою гуманністю, що безпосередньо вплинуло на менталітет українця.

Так, традиції української гостинності розкривають щедрість і привітність українців, доказом того є те, що кожна родина намагається якнайкраще і найсмачніше почастувати гостя усім, що має вдома, навіть, якщо потім буде сидіти «на воді і хлібі». Поширене серед українців вітання, як форма доброзичливості теж мало вплив на культ гостинності. Вітання здійснювалось за допомогою потиску рук. А за уявленнями українців, будь-яке фізичне доторкання пов'язане з вірою в його магічну силу. Виходячи з цього, регламентувались і самі доторкання, і норми відстані між тими, хто контактував. З українською гостинністю тісно пов'язана і доброзичливість, що виявляється у формах співчуття, вибачення, подяки. Це спричинювалась непорушністю сімейного ладу й культом «малої родини» серед українців з незаперечною субординацією батьків, дітей й сакральністю батьківського авторитету. Зазначений принцип позначався на традиціях гостинності, відповідно до яких ритуал починався із пріоритету старших за віком та соціальним статусом.

Звісно, традиція гостинності зазнала певною мірою еволюції і не є відповідною до минулого імпозантною, показовою. Але її сьогодні можна впевнено вважати національною рисою, що уособлює не тільки матеріальні і духовні цінності, а й має високий комунікативний та інтеграційний потенціал. Традиції гостинності набувають сьогодні нових форм і змісту, залишаючи загалом свою стрижневу структуру як прояв найважливішого культуротворчого чинника цивілізації протягом всього її існування від витоків до майбутнього.

Одержано 17.04.2018

УДК 94(477)

Наталія Олегівна РАСТОРГУЄВА,

курсант групи Ф1-106 ХНУВС

Науковий керівник: доцент кафедри українознавства

факультету № 2 ХНУВС кандидат історичних наук Іванов С. Ю.

Т. Г. ШЕВЧЕНКО ТА КИРИЛО-МЕФОДІВСЬКЕ ТОВАРИСТВО: БІЛЯ ВИТОКІВ НАЦІОНАЛЬНО-ВИЗВОЛЬНОГО РУХУ

Т. Г. Шевченко був не тільки талановитим письменником і художником, але активним громадським діячем. Зокрема, він брав безпосередню участь у діяльності Кирило-Мефодіївського братства, створеного на початку 1846 р. в Києві. Саме цього року Кобзар зблизився з членами братства і вступив до нього. Представники товариства виступали проти кріпосного права, боролися за його ліквідацію. Програма братства – «Закон Божий», викладена у »Книзі буття українського народу».

Товариство складалося з двох груп, які мали різні політичні погляди на шляхи досягнення поставленої мети. Частина учасників поділяла революційно-демократичні погляди, які вносив Т. Шевченко, інша частина, зокрема М. Костомаров, П. Куліш, підтримувала ідеї буржуазно-ліберальної спрямованості.

Радикальна течія цієї організації (до якої належав Т. Шевченко) висувала такі вимоги: ліквідація кріпацтва і самодержавства, визволення і об'єднання слов'янських народів при збереженні їх самостійності і власного народного управління, рівні права народностям.

Сам Кобзар стверджував, що об'єднання може відбутися внаслідок всенародного повстання, тому він згуртував навколо себе радикально налаштованих учасників братства. Серед членів товариства загострилася боротьба, особливо коли почали обговорювати програму дій.

Буржуазно-ліберальне крило не визнавало революційної тактики. П. Куліш, М. Костомаров, В. Білозерський та інші шукали згоди з поміщиками. Шевченко ж стверджував, що наш народ зможе звільнитися шляхом боротьби трудящих проти самодержавства та поміщиків. Революційні погляди Шевченка яскраво відбилися у його творчій діяльності. Саме на початку 1846 р. він звів усі твори, написані протягом трьох попередніх років, у велику рукописну збірку під назвою «Три літа». Ця збірка є підсумком ідейно-творчого шляху, пройденого поетом за цей період. В ній Кобзар зібрав найяскравіші революційні твори, які закликали народ до боротьби, знищення царської влади і до побудови кращого майбутнього. Написав революційні поеми «Сон», «Кавказ», «Великий льох», «І мертвим, і живим...», «Заповіт».

Звинувачуючи у поневоленні України російське самодержавство, Шевченко відкидає ідею нероздільності Малої і Великої Росії. Ніколи раніше українські інтелектуали так не протестували проти російського гноблення України. У творах Тарас Григорович відстоював національне і соціальне визволення українського народу, його державність і незалежність. Кобзар сміливо виступає проти колоніальної політики царизму, висміює його прагнення підкорити все своїй волі, глузує з паразитичного, безмістовного життя російського панства, з церкви, яка допомагає царизму в його жадливіх злочинах. Кожний твір є гнівним протестом проти страшної миколаївської монархії. В майбутньому український національний рух тією чи іншою мірою пов'язаний з творчістю поета, а його мученицька доля надихала на боротьбу, багато поколінь українців.

В березні 1847 р. царські власті заарештували членів Кирило-Мефодіївського братства. 5 квітня був заарештований і сам Кобзар. Шевченкові загрожували найлютішими карами, але він залишався незламним. Такою ж твердою переконаністю і революційною незламністю сповнені вірші, написані ним під час слідства, яким поет дав назву: «В казематі».